

Monumentnummer*: 523419

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 22 april 2002
Kadaster deel/nr: 82946/190

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*		
Zutphen		Zutphen		Gelderland		
Straat*	Nr*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Watertoren	1		7204 BZ	Zutphen		
Watertoren	2		7204 BZ	Zutphen		
Watertoren	3		7204 BZ	Zutphen		
Watertoren	5		7204 BZ	Zutphen		
Watertoren	7		7204 BZ	Zutphen		
Watertoren	4		7204 BZ	Zutphen		
Watertoren	6		7204 BZ	Zutphen		
Watertoren	8		7204 BZ	Zutphen		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kad. object*	Appartement	Grondperceel		
Zutphen	B			3870		

Rijksmonumentomschrijving**

Inleiding

WATERTOREN, gebouwd in 1927 naar een ontwerp van Hendrik Sangster (18 - 19), uitgevoerd door de Hollandsche Beton Maatschappij te 's-Gravenhage. De architect Sangster is voor de bouw van zo'n twintig watertorens tussen 1923 (Dongen) en 1935 (Almkerk) in Nederland verantwoordelijk geweest. Deze watertoren is gebouwd nadat de watervoorziening die in de middeleeuwse Drogenapstoren was ondergebracht niet meer aan de nieuwe eisen van de tijd voldeed. Tijdens de oorlog heeft de watertoren ernstige schade geleden. Reeds eind 1945 heeft herstel plaats gevonden. In 1984 is het eigendom van de toren overgegaan op de Woningstichting Zutphen en is de N.V. Waterleidingmaatschappij Oostelijk Gelderland huurder geworden. In datzelfde jaar kreeg de toren een gedeeltelijke herbestemming door de integratie van acht wooneenheden die in vier lagen van de onderbouw zijn ondergebracht. Dit ontwerp is van de Zutphense architect Géke de Wilde.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De op een twaalfhoekige grondvorm gebouwde toren meet 46,2 m. en bezit een betonnen vlakbodem-reservoir met een inhoud van 600 m³.

De watertoren in Zutphen is oostelijk gelegen van het centrum, geklemd tussen twee belangrijke uitvalswegen, de Kleine Omlegging en de Warnsveldseweg. De toren is gesitueerd op de groenstrook tussen de deels met bomen begroeide oever van de Berkel en de doodlopende straat Emmalaan.

Omschrijving

De in baksteen (kruisverband) opgetrokken, licht-conisch verlopende ommanteling camoufleert een betonskelet met twaalf pijlers die per paar onder een stompe hoek met tandversiering een steunbeer vormen. Zij zetten zich over de verdiepingen voort tot onder de koepel. Hierdoor wordt een schijnbaar monolithisch geheel verkregen met een sterk gesloten verticalisme, waarbij de betonnen koepel met de bakstenen ommanteling contrasteert. De bredere, tussen de steunberen liggende wanden springen ten opzichte van de constructieve delen in en bevatten diverse venstertypen. De omvang van het reservoir blijft binnen de pijlers en wordt slechts ter plaatse van de inspringende wanden zichtbaar door de uitkragingen in het metselwerk ter hoogte van de lekvloer. Vanaf de lekvloer liggen de steunberen en wanden, gescheiden door gleuven, weer op een lijn binnen het gevelvlak. De oorspronkelijke indeling van de watertoren bestaat uit behalve de begane grond, uit vijf verdiepingen maar telt door de invoeging van woningen tegenwoordig zes verdiepingen. Het ten opzichte van de schacht uitgebouwde platgedekte basement bevat aan de zijde van de Warnsveldseweg de ingangspartij. Deze wordt gekenmerkt door een modern trappenhuisvenster over drie verdiepingen boven de entree die door halfcirkelvormige muren wordt geflankeerd.

Het basement dat ten opzichte van de schacht van de watertoren naar voren springt bevat in de door moderne ramen doorbroken buitenmuur, als siermetselwerk drie uitgemetselde streklagen. Een betonnen lijst markeert de scheiding tussen begane grond en eerste verdieping. In de gevels aan de Emmalaan en aan de Berkelzijde komen moderne balkonnetjes voor die in de eerste verdieping rechthoekig van vorm zijn en in de tweede en derde verdieping vijfhoekig zijn. Ter hoogte van de lekvloer van het waterreservoir steken door de uitmetselingen (waarnaar eerder is verwezen) betonnen liggers van het draagskelet. Hierop komen verticale elementen voor die als betonnen muurankers dienen. Eronder bevinden zich, onder elkaar geplaatst, vier door een verticale roede gedeelde raampjes. Boven ieder "muuranker" is een hoog smal venster aanwezig dat door 4x2 ruitjes is ingedeeld en afgesloten door een keperboogje. Vanuit de steunberen zetten betonnen schenkels zich tot in de koepel voort. Direct onder de koepel bevindt zich als een krans aangelegd 12x3 raampjes.

Het INTERIEUR bestaat uit vier bouwlagen waarin per woonlaag twee woningen en een trappenhuis. In de ruimte hierboven bevinden zich centraal opgesteld vier betonpijlers die onderling door betonliggers zijn verbonden die vanuit de hoeken zich voortzetten tot in de buitenmuur. Stalen trappen leiden langs de muurvlakken naar de diverse verdiepingvloeren en uiteindelijk naar de lekvloer waar zich het vlakbodemreservoir bevindt. Een 12 zijdige koepel sluit de bovenste verdieping af.

Waardering

De WATERTOREN is gebouwd in 1927 door architect ir. H. SANGSTER.

- Van architectuurhistorisch belang als goed voorbeeld van een op een functioneel, bedrijfsmatig object toegepaste

stijl. Kenmerken van het baksteen-expressionisme van de Amsterdamse school met invloeden van Art Deco komen hierbij het duidelijkst tot uitdrukking in siermetselwerk en de toren bekroning. Het object is van belang als goed voorbeeld van de typologische ontwikkeling van de watertorenbouw in het algemeen en binnen het oeuvre van Sangster in het bijzonder. Het object valt op door bijzondere esthetische kwaliteiten (in detailleringen en sierlijke vorm van de licht-conisch verlopende schacht) van het grotendeels gaaf gebleven ontwerp. De moderne invulling van woningen biedt aan de kwaliteit (instandhouding vorm en functie) een zeer aanvaardbare oplossing ten gunste van de duurzaamheid van het gebouw als monument van industriële archeologie.

- Van stedenbouwkundig belang vanwege zijn zelfstandige ligging aan de rand van het stadscentrum van Zutphen. Het door praktisch-constructieve overwegingen bepaalde utiliteitsgebouw dient door zijn vorm als belangrijk 'landmark' voor de wijde omgeving. Gelet op de zorgvuldig uitgevoerde inpassing van woningen die zich tot 1/3 van de totale hoogte beperkt en de omringende begroeiing, wordt ten aanzien van de toren als 'landmark' en aan de utiliteitsfunctie nauwelijks geweld gedaan.

- Van cultuurhistorisch belang vanwege zijn bestemming, welke verbonden is met de technische ontwikkeling van de voor de volksgezondheid in de eerste helft van de 20ste eeuw belangrijke stedelijke drinkwatervoorziening.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Nutsbedrijf